

УДК 782.1

Цитування:

Афоніна О. С. Опера Бедржіха Сметани «Продана наречена» в логосі історії музики. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 2. С. 136–142.

Afonina O. (2023). Bedřich Smetana's Opera "The Sold Bride" in the Logos of Music History. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 136–142 [in Ukrainian].

Афоніна Олена Сталівна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри хореографії
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-1627-6362>
aolena7@gmail.com

ОПЕРА БЕДРЖІХА СМЕТАНИ «ПРОДАНА НАРЕЧЕНА» В ЛОГОСІ ІСТОРІЇ МУЗИКИ

Мета статті полягає у вивченні наукових досліджень з історії опери Бедржіха Сметани «Продана наречена». **Методологія роботи** включає: джерелознавчий – для вивчення наукової літератури і періодици з історії опери Б. Сметани «Продана наречена»; історичний – дав можливість розгляду опери у різні часи; узагальнюючий – для актуалізації та конкретизації основної інформації щодо зазначеної опери. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що аналіз зарубіжних наукових джерел і періодичних видань з питань зазначеної опери здійснено вперше. **Висновки.** Визначено актуальність дослідження наукової літератури і періодичних видань з опери чеського композитора Бедржіха Сметани: значення чеської культури і музичного мистецтва в Україні (В. Щепакін, Ю. Зінко, С. Калитко, О. Кравчук, І. Поп); уточнення авторства українського перекладу лібрето опери Б. Сметани «Продана наречена» і паралелі з оперою М. Лисенка «Наталка Полтавка» (О. Смольницька); критика хореографічної складової в опері з архівного джерела (Т. Чурпіта). Висвітлення долі опери у різні часи: про популярність і невичерпне джерело чеського фольклору (Г. Палла, С. Бергманнова); у порівнянні з іншими чеськими композиторами підкреслення патріотизму і прогресивності твору Б. Сметани (З. Неєдли); вплив Ф. Ліста і П. Корнеліуса на задум національної комічної опери; розквіт національних ідей і діяльність гуртка К. Г. Маха, віддзеркалення ідей у лібрето К. Сабіни і відповідність чеській мові (Д. Тіррелл); критика прем'єрних показів (Йозеф Крейчі). Порівняння комізму опери В. А. Моцарта «Весілля Фігаро» і Б. Сметани «Продана наречена» (Г. Шенкер) з акцентуацією різноманітності, органічної радості, простоти, чарівної наївності у передачі змісту можна вважати відкритим шляхом до майбутньої популярності. Зауваження критика про органічність тематичного розвитку і оркестрової довершеності в опері Сметани була доступна тільки Моцарту. Критика сучасної оперної вистави режисерки Е. Нелліс «Продана наречена» (Г. Шпалкова).

Ключові слова: музикознавство, логос історії музики, критика, комічна опера, національна опера, народна творчість, Бедржіх Сметана опера «Продана наречена», лібрето.

Afonina Olena, Doctor in Art Studies, Professor, Department of Choreography, National Academy of Culture and Arts Management

Bedřich Smetana's Opera "The Sold Bride" in the Logos of Music History

The purpose of the article is to study scientific research on the history of Bedřich Smetana's opera "The Bartered Bride". **The methodology of the work** includes: source study – for the study of scientific literature and periodicals on the history of B. Smetana's opera "The Bartered Bride"; historical – to consider the opera at different times; generalising – for updating and specifying the basic information about the specified opera. **The scientific novelty** of the work lies in the fact that the analysis of foreign scientific sources and periodicals on the subject of this opera was conducted for the first time. **Conclusions.** The relevance of the study of scientific literature and periodicals on the opera by the Czech composer Bedřich Smetana is determined: the importance of Czech culture and musical art in Ukraine (V. Shchepakina, Yu. Zinko, S. Kalytko, A. Kravchuk, I. Pop); clarification of the authorship of the Ukrainian translation of the libretto of B. Smetana's opera "The Bartered Bride" and parallels with M. Lysenko's opera "Natalka Poltavka" (O. Smolnytska); criticism of the choreographic component in the opera from an archival source (T. Churpita). Coverage of the fate of the opera at different times: the popularity and inexhaustible source of Czech folklore (G. Palla, S. Bergmannova); emphasising the patriotism and progressiveness of B. Smetana's work in comparison with other Czech composers (Z. Nějedla); the influence of F. Liszt and P. Cornelius on the idea of a national comic opera; the flourishing of national ideas and the activities of the C. H. Mahá circle, the reflection of ideas in the libretto of K. Sabina and its relevance to the Czech language (D. Tyrrell); criticism of the premiere performances (Josef Krejčí). Comparison of the comicism of W. A. Mozart's opera "The Marriage of Figaro" and B. Smetana's "The Bartered Bride" (G. Schenker) with an emphasis on heterogeneity, organic joy, simplicity, and charming naivety in the transmission of content can be considered an open path to future popularity.

The critic's remarks about the organic thematic development and orchestral perfection in Smetana's opera were available only to Mozart. Criticism of the contemporary opera performance directed by E. Nellis "The Bartered Bride" (G. Shpalkova).

Key words: musicology, logos of music history, criticism, comic opera, national opera, folk art, Bedřich Smetana's opera "The Bartered Bride", libretto.

Актуальність теми дослідження. Характерними ознаками сучасної української гуманітаристики, зокрема мистецтвознавства і музикознавства, є переосмислення багатьох питань в історії розвитку мистецтв. Особливо це стосується XIX і XX століття. Раніше заборонена чи закрита інформація стає предметом вивчення науковців. Так розширилися жанрово-тематичні, часові, територіальні і методологічні межі сучасних досліджень, що вплинуло на поглиблення досліджень міжкультурного діалогу. В історії музики не тільки описується хід і періодизація розвитку мистецтва, також історичний досвід і різночасові паралелі допомагають розкрити специфіку сучасного мистецтва, виявити закономірності трансформаційних процесів.

Тому вивчення зарубіжного контенту в логосі історії музики, музично-критичних розвідок науковців, залишається важливим напрямом сучасних досліджень. Актуальним і своєчасним вважаємо введення до наукового інформаційного простору українських і чеських видань, присвячених опері чеського композитора Бедржіха Сметани «Продана наречена».

Аналіз досліджень і публікацій. Чеській культурі і музичному мистецтву в українській науці присвячені окремі дослідження. Вчений Василь Щепакін у бібліографічному словнику (2005) на 248 сторінках надав інформацію про чеських музикантів, колективи і школи в Україні. У виданні автор зафіксував «біографічні дані і бібліографічні джерела, які стосуються гастролей, життя і роботи в Україні наприкінці XVIII – початку XX ст. сотень чеських музикантів-професіоналів та аматорів, музичних майстрів, нотних видавців, музично-громадських діячів» [4, с. 2]. На прикладі композиторській, педагогічній, виконавській діяльності чеських митців вчений підкреслив вплив на культурно-мистецький простір в Україні.

Низка авторів (Ю. Зінько, С. Калитко, О. Кравчук, І. Поп) окреслили головні тенденції розвитку Чехії з найдавніших часів і до наших днів. У виданні приділено увагу політичним подіям, соціально-економічному і культурному розвитку Чехії [1]. Серед основних проблем є підрозділи й про розвиток чеської музики різних періодів. Приміром, період XIX століття, коли чеська музика розвивалися у тісному

взаємозв'язку із загальним процесом національного відродження: «Чеські композитори зверталися до сюжетів національної історії, народної тематики, поезії, пісень і танців, підготувавши ґрунт для створення національної композиторської школи. Одним із представників чеської музики цього часу був Ф. ШкROUP – диригент Станового театру. Він у 1823 р. організував першу чеську оперну трупу, яка регулярно ставила вистави чеською мовою, був автором першої опери чеською мовою «Дротар» (постановка 1826 р.), опери «Колумб» (1855). Основа його творчості – народне пісенне мистецтво» [1, 108]. Тож, дізнаємося про період, який передував заснуванню національної музичної школи на чолі з Б. Сметана (1824–1884). У творчості якого об'єдналися кращі досягнення чеської та світової музичної культури, а свідченням цього стали опери «Бранденбургці в Чехії», «Далібор», «Лібуше», симфонічний цикл «Моя Батьківщина». Твори з образами героїв чеської історії, народної культури і природи Чехії. «Композитор реформував і оновив оперу, створив її національні зразки у різних жанрах (героїчно-патріотичному, комічному, трагічному, епічному). Постановки його вистави «Продана наречена» набрали характеру національного свята. Творчість Б. Сметани сприяла розвитку реалістичних рис чеського національного мистецтва» [1, с. 144].

Знайомство з історією появи на українських сценах опери Б. Сметани «Продана наречена» привело до статті О. Смольницької про переклад лібрето опери. Виявилось, що довгий час одним із перекладачів лібрето вважався Максим Рильський. Але, працюючи з матеріалами перекладів, дослідниця прийшла до висновків, що М. Рильський врятував переклад лібрето опери інших митців: Івана Микитенка та Бориса Петрушевського, які були репресовані сталінським режимом [2]. Крім того, дослідниця провела паралелі опери Б. Сметани і опери М. Лисенка «Наталка Полтавка» (прем'єра 1889 році, Одеса): «Гарний гумор, авантюризм героїв – своєрідних чеських Наталки Полтавки і Петра, – комічність і дурного конкурента (Вашека), і хитрого свата Кецала (який сам себе перехитрив) не можуть не викликати веселоців. І хоча глядач та читач

перейматимуться за Сніка і Маженку (особливо насамкінець), усе завершиться щасливо. Як і має бути у комедії» [2].

У статті Тетяни Чурпіти при розкритті творчої діяльності балетмейстера Миколи Трегубова за часів Другої світової війни знаходимо критичну згадку про виставу «Продана наречена». Авторка коментує інформацію з архівних джерел: «У “Краківських вістях” від 7 листопада 1943 року після прем'єри комічної опери “Продана наречена” Б. Сметани (постановником якої був В. Блавацький, балетмейстером – М. Трегубов) автор статті висловив ряд зауважень щодо порушення чистоти виразу в підході до народних танців (полька, фуріант). Тут зайва, наприклад, домішка неприродних рухів, що мають посмак радше циркової акробатики, так у балетному оформленні пантоміми Догнані “Серпанок Піеретти”, і на це треба звернути увагу мистецькому керівникові цієї опери, директору В. Блавацькому, що перевів її режисерію зрештою дуже дбайливо» [3, с. 121].

Дискусійне коло та актуальність проблематики в цьому аспекті виявилися невичерпними та спрямували до подальшого вивчення.

Мета статті полягає у вивченні наукових робіт з історії опери Бедржіха Сметани «Продана наречена».

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до Празької національної опери, з'ясувалося, що найчастіше виконуваними чеськими композиторами на сцені театру є Бедржіх Сметана («Продана наречена», 1866; «Лібуше», 1881) і Антонін Дворжак («Русалка», 1901; «Чорт і Кача», 1899; «Якобін», 1889). Сучасна постановка опери А. Дворжака «Арміда» (1904) датується 2023 роком. Про кожну оперу написано немало сторінок, але ці видання представлені іноземними мовами, де найвагомішу частку складають чеські, німецькі, англійські видання. Вивчення творчості чеських композиторів триває постійно з XIX століття. Багато видань XIX століття і сьогодні використовуються, вони відскановані та представлені на чисельних сайтах. Зокрема, сайт Національного театру в Празі (Národní divadlo) надає не тільки інформацію про актуальні події театру, а й містить он-лайн архів, де можна ознайомитися із виставами від 11.01.1881 до 31.07.2023. Архів містить інформацію щодо прем'єрних вистав, складу виконавців, рецензії на вистави тощо [8]. Якщо порівняти із сайтом Національного театру опери та балету ім. Тараса Шевченка (Київ), то можемо ознайомитися з висвітленням

інформації щодо сучасних вистав та окремих рецензій до них. Історія театру висвітлена слабо.

Повертаючись до опери «Продана наречена», можемо констатувати, що протягом всього часу існування опери, починаючи від першої постановки, вона освітлюється як в науковій літературі, так і в періодиці. Критик Гінек Палла написав у 1884 році, що опера стала однією з найпопулярніших опер усіх часів завдяки тому, що насичена найтоншими подробицями, які можна відкрити тільки після неодноразових прослуховань. За його словами «“Продана наречена” є невичерпним джерелом, благородними почуттями, здібністю розважати, надихати, радувати та хвилювати уми нашої аудиторії. Ні час, ні повторення неспроможні послабити його непереборну чарівність» [6, с. 5].

Цінним є історичний ракурс до постановки опери і розкриття особливостей творчості композитора. Чеський музикознавець, редактор і письменник-фахівець у галузі музики Карел Тейге (1859–1896), одним із перших зробив записи біографії та творчої діяльності «майстра Б. Сметани». Видання зроблено у Празі (1893, 1896). Про боротьбу Б. Сметани за сучасну чеську музику писав чеський естетик, теоретик музики і театру, професор Празького університету, представник чеського реалістичного руху Отакар Гостинський (1847–1910). Учень О. Гостинського – Зденек Неєдли присвятив кілька досліджень вивченню історії чеської музики та творчості Б. Сметани: «Bedřich Smetana» (1924), «Bedřich Smetana (I.–VII., 1924–1933)». Видання охопили вивчення лише молодості композитора. Автор дещо поляризував чеську, патріотичну, прогресивну творчість Б. Сметани (Ферстера, З. Фібіха) і засудив творчість А. Дворжака та Й. Сука.

Творчість Б. Сметани і особливо його опера «Продана наречена» завжди привертала увагу і досі цей процес триває, оскільки з'являються нові постановки опери, а все нове ще більше піддається критиці. З біографії композитора знаємо, що до середини 1850-х років у Празі він був відомий переважно як педагог, піаніст і композитор салонних творів. Він виїхав до Швеції (1856) [7, с. 67-69]. Під впливом Ференца Ліста Б. Сметана написав шість характерних п'єс для фортепіано (1848). У Веймарі (1857) Сметана відвідав Ліста, де познайомився з Пітером Корнеліусом. Останній працював над комічною оперою «Багдадський Барбі». Цікаво, що віденський диригент Йоганн фон Гербек висказав сумніви щодо здатності чехів написати власну музику.

Сметана гостро на це відреагував і присягнувся породжувати рідну чеську музику. Він прагнув реалізувати свої ширші мистецькі амбіції: «Я не можу поховати себе в Гетеборзі. Я маю докласти зусиль, щоб мої твори дійшли до публіки, щоб я отримав можливість для нової діяльності та поштовх для більшої роботи. Тому тільки в світ, і то якнайшвидше!» (щоденниковий запис від 31 березня 1861 р.) [5, с. 92; 126].

Після відкриття Тимчасового театру в Празі композитор повернувся до Праги (1859) і розпочався наступний період його творчості. Найвідомішою оперою композитора стала «Продана наречена». Вона написана на лібрето чеського письменника, поета, драматурга Карела Сабіни. Крім того, лібретист був знаним філософом, літературним і театральним критиком, публіцистом, журналістом і політиком, вихованцем іншого видатного представника чеського романтизму, чеської поезії та засновника молодіжного гуртка Карела Гінека Маха. Діяльність цього гуртка сприяла вихованню молодого покоління, зокрема К. Сабіни. Тому лібрето було натхненно національними ідеями. На початку ХХ століття чеський музикознавець Джон Тіррелл підтвердив народність оперного лібрето з натуральністю наголосів у чеській мові.

Вистава висвітлювала події чеського села з історією кохання реалістичних героїв, зусиллями амбітних батьків і хитромудрого шлюбного посередника з вигідним продажем нареченої. Події опери завершувалися щасливою кінцівкою, життєстверджуючим фіналом і вся вистава була насичена комічними ситуаціями. Прем'єрний показ опери не був блискучим. Опера була поставлена у часи, коли країна знаходилася між війнами, перший показ збігся з державним святом, й критики знайшли багато зауважень до постановки (Йозеф Крейчі). Не дивно, що і у сьогоднішній новій постановці (2022) викликала багато критики.

Хоча відомі й інші відгуки про оперу. Комічна опера в трьох діях Бедржіха Сметани «Продана наречена» і досі вважається чеською «національною оперою», а деякі мелодії стали настільки популярними, що виконуються окремо на світових сценах, як репрезентація чеської музики. Менш ніж через тридцять років після написання опери Б. Сметани «Продана наречена» австрійський музичний критик Генріх Шенкер написав схвальний відгук про виставу, яку побачив у постановці Празького Національного театру на знаменитій виставці Internationale Musik und Theaterausstellung

((Міжнародна музична та театральна виставка, 1892) у Відні. На той момент там йшли постановки відомих європейських труп – Німецького театру в Берліні, Comédie Française, Théâtre L'Odéon Paris. Італійці представили нову, а у подальшому хітову, оперу Р. Леонкавалло «Паяци». Проте майже незнайома опера Б. Сметани стала не меншим хітом. Натхненна музична постановка простої комічної історії вразила всіх австрійських критиків, що відкрило опері шлях у майбутнє [6, с. 96]. «Коли я вперше почув “Продану наречену” у 1892 року на Театральній виставці у Відні, я майже відмовився зізнатися собі в тому враженні, яке вона справила на мене. Маю сміливість зізнатися, що, за винятком «Весілля Фігаро», жодна інша опера-буфф не захоплювала мене такою різноманітною, органічною радістю. Ніякої приголомшливої, хвилюючої та п'яної комічності в опері, ви можете знайти тут найпростішу простоту, яку тільки можна собі уявити: чарівну наївність сільську, комічність таку справді необтесану, приземлену і сільську простодушну, – і все. Достатньо мати серце, і ви кажете, що комічність така ж сильна, як у «Весілля Фігаро» Моцарта, так що можна безбоязно порівнювати vis comica двох творів, і в такому порівнянні немає нічого вигаданого та навмисне примхливого [6, с. 95].

Музичний критик Генріх Шенкер сміливо проводить паралелі між операми Моцарта і Сметани, зауважуючи, що при прослуховуванні можна вловити певну кількість різноманітних смислових асоціацій у композиторів. Він схвально пише про значимість опери Сметани, як про твір, який може конкурувати з Моцартом: «З часів Моцарта не було жодного оперного композитора-буффа, який краще за Сметану зрозумів таємницю мотиву, теми, особливо того, як мотив є основою і як він може бути розвинений. Ніхто з часів Моцарта не наблизився до прояву такої геніальності характеру та настрою в оркестрі через рух цілого, тембру, ритму та модуляції, як це зробила Сметана. Однак, крім художнього сенсу і приблизно восьми тактів в увертюрі і приблизно стільки ж тактів в одній арії II акту, Сметана справді не має нічого спільного з Моцартом [6, с. 95].

Важливим стає факт, на який вказує австрійський критик – це геніальність Сметани, який «побачив всю плинність в окремих хвилях народної музики, зумів наслідувати її в найчарівнішій її природності і, більше того, ще й підняти її до подальшого розвитку, можна сказати відкрити її наново, подібно до людей,

які своїми творчими планами блаженно запліднюють лоно природи, що вічно розвиваються, і вселяють своє бажання її творчим силам» [6, с. 95].

Власне, ці якості й до сьогодні надихають митців на нові постановки опери: «Бедржіх Сметана і лібретист Карел Сабіна віртуозно посміялися зі всіх, хто уявляв «національну оперу» як ідилічну картину чеського села, де панують самі національні чесноти. «Продана наречена» – набагато більше гумористична опера, ніж «національна» опера. Але її гумор якраз той, який так люблять чехи, і тому опера Сметани, сповнена іронії, уїдливої, часом навіть цинічної дотепності, а також ніжності та простої радості життя, зрештою стала національною оперою в найкращому розумінні цього слова» [9].

На сцені Празького Національного театру опера «Продана наречена» ставилася багато років і як згадує сучасна дослідниця творчості Б. Сметани Сандра Бергманнова «Про велику популярність свідчить і той факт, що вже 1882 року відбулася святкова 100-та репріза!» [10, с. 72]. Авторка пише, що досі опера виконується не лише на чеських сценах, а й користується великою популярністю за кордоном, особливо у німецькомовних країнах. Унікальна популярність опери «Продана наречена» поширилася за межі театру в образотворче мистецтво, область прикладного мистецтва.

У минулому році відбулася прем'єра опери, яка стала двадцять першою постановкою. Її зробила режисерка кіно і театру Еліс Нелліс. У цій постановці висміюються не лише жителі стародавнього чеського села, а й ті, хто протягом тривалого терміну, майже два століття, намагаються віднайти варіанти розкриття змісту опери. У новій виставі «Проданої нареченої» йде розповідь не лише про історію Марженки, Єніка, Вашека та Кецала, а й про те, «як робиться опера»: від процесу прочитання, репетицій поступове набуття театральної форми, прагнення режисера «осучаснення» класики.

Кінорежисерка Еліс Нелліс вигадала новий сюжет для «Проданої нареченої»: «аматори опери у житловому масиві великого міста вирішили на власні очі спробувати поставити творіння Сметани. Це де-факто авторський театр Аліси Нелліс на музику Б. Сметани з декораціями та світлом Матея Цибулека, костюмами Катержини Штефкової, хореографією Клари Лідової» [12].

Після увертюри завіса підіймається і на сцені глядачі спостерігають тренування

артистів балету. (До речі, виникають алюзії на початок вистави Іржі Кіліана «Мости часу»). Музика Сметани ніби відходить на другий план. У першій дії сцена поділена на різні прямокутники з назвами: блокхаус I, блокхауз II і блокхауз III. (Якщо згадати першоджерело, то там дії відбуваються в селі). Тут дії розвиваються у житловому масиві. Поступово прибувають мешканці цього масиву і шанувальники опери. За спостереженнями глядачів – ніби відбувається репетиція. Присутній режисер активно рухається по сцені, диригує хором, збирає солістів. Солісти сидять на стільцях з підйомниками для роялів і чекають. В останню чергу з валізою прибуває головна претендентка на роль Марженки (у лібрето 1863 року – селянка). Партію Марженки виконують три претендентки (сопрано), але перемагає остання (з валізою). Тут згадується героїня з балету Джона Ноймайера «Трамвай бажання», де головну героїню також бачимо з валізою і ця валіза є символом минулого життя. Або у Раді Поклітару в балеті «Дош», у першому епізоді валіза символізує вічний пошук щастя.

Повертаючись до сучасної постановки «Проданої нареченої», усі претендентки отримують свої ролі: одна стає заступницею режисера, друга – матір'ю Марженки. Представник Єніка, відомий професійний співак, знімається на телебаченні, дає інтерв'ю, роздає автографи. Режисер керує всіма процесами. Костюмер вимірює солістів для пошиття костюмів.

У другому акті опиняємося в одному з житлових масивів чеського міста Острава. Єнік ледь встигає роздавати інтерв'ю ЗМІ, позувати фотографам і спілкуватися з батьками нареченої, яку ніби продали, але із дії опери це не дуже зрозуміло навіть після прочитання лібрето. Хоча у подальшому стає зрозумілим, що Марженка знаходить двійника-дівчину, яка ламає ногу. І вже найвідомішу «Польку» з цієї опери співає і танцює в інвалідному візку.

У третій дії комічність ситуацій перевершує очікування глядачів. Починається все зі сприйняття кольорів. Твіст забезпечується білою сценою, всі солісти та хор виключно в білих стилізованих костюмах; циркові артисти і коміки – у білосніжних манішках. Директор має мавпячий цирк. Артисти у костюмах білих мавп танцюють мавпячі танці, стрибають на батутах і займаються на розвішаних шарфах. Фінал відбувається на небесах у сірих кольорах. Фон злегка блакитний і нагадує Ангела Господнього. Усі проблеми з проданими

нареченими закінчуються щасливою кінцівкою, як і першоджерелі XIX століття.

Багато критики до цієї вистави опери особливо до музичного втілення Б. Сметани. Оскільки були об'єднані дві жіночі ролі (Людмили та Есмеральди), то виникли зміни у секстеті «Думай, Марженко». Відсутність дітей у виставі викликало непорозуміння з появою ведмедя [12]. На думку критикині «є лише звук Сметани, інакше це п'єса про “Продану наречену” між багатоквартирними будинками Еліс Нелліс. Все просто «начебто» – нічого не справжнього, ні вчинків, ні почуттів, навіть новий сюжет часом розігрується дивовижним чином. Важко сказати, чому всі вони потрапляють на небеса. Можливо, це має бути спогадом про чорно-білі історичні фотографії зі старих постановок опери на початку увертюри, які були спроектовані на завісу. Можливо, це означає, що опера – це жанр, який вижив і більше не має нічого спільного з живим» [12].

Ми абсолютно не погоджуємося з цією критикою, оскільки сама ідея нового сценарію відповідає сучасному сприйняттю. Хоча зауваження можуть стосуватися виконавського аспекту, зокрема звучання оркестру в першій дії. Режисерка відійшла від класики. Зрозуміло, що багато глядачів мають бажання почути і побачити «нове старе». Але ж «Продана наречена» є комічною оперою і похід глядачів супроводжується бажанням отримати задоволення від комедії. Музична комедія не є класичним концертом, не є національним музеєм з пам'ятками історії. Режисерка перенесла сільські події XIX століття у сучасну обстановку. Що було смішним 150 років тому, не завжди може розсмішити сьогодні. Еліс Нелліс зробила сучасну виставу з музикою Сметани.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що аналіз зарубіжних наукових джерел і періодичних видань з питань зазначеної опери здійснено вперше: чеською (Mojžíšová Olga, Hučín Ondřej, Bergmannová Sandra, Špalková Gabriela) і англійською мовами (Large Brian) в українському перекладі, що розширило і поглибило уявлення про оперу Б. Сметани в історичному і сучасному ракурсах.

Висновки. Визначено актуальність дослідження наукової літератури і періодичних видань з опери чеського композитора Бедржіха Сметани: значення чеської культури і музичного мистецтва в Україні (В. Щепакін, Ю. Зінько, С. Калитко, О. Кравчук, І. Поп); уточнення авторства українського перекладу лібрето опери Б. Сметани «Продана наречена» і паралелі з оперою М. Лисенка «Наталка

Полтавка» (О. Смольницька); критика хореографічної складової в опері з архівного джерела (Т. Чурпіта).

Висвітлення долі опери у різні часи: про популярність і невичерпне джерело чеського фольклору (Г. Палла, С. Бергманнова); у порівнянні з іншими чеськими композиторами підкреслення патріотизму і прогресивності твору Б. Сметани (З. Неєдли); вплив Ф. Ліста і П. Корнеліуса на задум національної комічної опери; розквіт національних ідей і діяльність гуртка К. Г. Маха, віддзеркалення ідей у лібрето К. Сабіни і відповідність чеській мові (Д. Тіррелл); критика прем'єрних показів (Йозеф Крейчі).

Порівняння комізму опери В. А. Моцарта «Весілля Фігаро» і Б. Сметани «Продана наречена» (Г. Шенкер) з акцентуацією різномірності, органічної радості, простоти, чарівної наївності у передачі змісту можна вважати відкритим шляхом до майбутньої популярності. Зауваження критика про органічність тематичного розвитку і оркестрової довершеності в опері Сметани була доступна тільки Моцарту. Критика сучасної оперної вистави режисерки Е. Нелліс «Продана наречена» (Г. Шпалкова).

Інформацію про оперу Б. Сметани можна використовувати у подальших дослідженнях з оперного мистецтва.

Література

1. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Нариси історії Чехії : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця, 2017. 464 с.
2. Смольницька О. Невідомий Максим Рильський. Порятунк «Проданої нареченої» [20 травня 2020]. URL: <https://web.archive.org/web/20201028080042/http://rulskiy.kiev.ua/index.php/310-29-travnia-2020-roku> (дата звернення 10.04.23).
3. Чурпіта Т. Творча діяльність Миколи Трегубова за часів Другої світової війни. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. 2016. Вип. 16. с. 118–126.
4. Щепакін В. М. Чеські музиканти в Україні: Біобібліогр. слов. / Харк. держ. акад. культури; Уклад. В. М. Щепакін. Харків: ХДАК, 2005. 248 с.
5. Mojžíšová Olga, Bedřich Smetana (Život a dílo). Praha: Národní muzeum, 1998. 168 s.
6. Hučín Ondřej. Prodaná nevěsta. Vydalo Národní divadlo v Praze, 2022. 112 s.
7. Large Brian (1970). Smetana. London: Duckworth. P. 67–69.
8. Narodni-divadlo: офіційний сайт. URL: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelci-a-spolupracovnici> (дата звернення: 10.04.23).

9. Prodána nevěsta URL: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/predstaveni/prodana-nevesta-3266368> (дата звернення: 10.04.23).

10. Slavní čeští skladatelé. Bergmannová Sandra – Vejvodová Veronika. Národní muzeum, 2020. 352 s.

11. Smetana Bedřich. Studijní vydání děl Bedřicha Smetany I. Prodána nevěsta (kritická edice). Praha: Společnost Bedřicha Smetany, 1940. URL:https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1117:smetana-bedrich&Itemid=108&lang=cs (дата звернення: 10.04.23).

12. Špalková Gabriela. Diváci z premiéry Prodáné nevěsty Alice Nellis po prvním dějství znechuceně odcházeli, 28.05.2022. URL: <https://operaplus.cz/divaci-z-premiery-prodane-nevesty-alice-nellis-po-prvnim-dejstvi-znechucene-odchazeli/> (дата звернення: 10.04.23).

References

1. Zinko, Y. A., Kalytko, S. L., Kravchuk, O. M., Pop, I. I. (2017). Essays on the history of the Czech Republic. Study guide for students of higher educational institutions. Vinnytsia: "Nilan-LTD" LLC. 464 p. [in Ukrainian]

2. Smolnytska, O. (2020). Unknown Maksym Rylskiy. Rescue of the "The Bartered Bride". URL: <https://web.archive.org/web/20201028080042/http://rulskiy.kiev.ua/index.php/310-29-travnia-2020-roku> (date of access 10.05.23) [in Ukrainian]

3. Churpita, T. (2016). Creative activity of Mykola Trehubov during the Second World War. Ukrainian art history: materials, research, reviews. Issue 16. P. 118–126. [in Ukrainian]

4. Shchepakina, V. M. (2005). Czech musicians in Ukraine: Biobibliogr. words / Hark. state Acad. cultures;

Structure. V. M. Shchepakina. Kharkiv: KhDAK. 248 p. [in Ukrainian]

5. Mojžíšová, O. (1998). Bedřich Smetana (Life and work). Praha: Národní muzeum, 1998. 168 p. [in Czech]

6. Hučín, O. (2022). Sold bride. Vydalo Národní divadlo v Praze, 2022. 112 p. [in Czech].

7. Large, B. (1970). Smetana London: Duckworth. P. 67-69.

8. Narodni-divadlo: official site. URL: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelci-a-spolupracovnici> (date of access 10.05.23) [in Czech]

9. Prodána nevesta. URL: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/predstaveni/prodana-nevesta-3266368> (date of access 05/10/23) [in Czech]

10. Famous Czech composers. (2020). Bergmannová Sandra – Vejvodová Veronika. Národní muzeum, 2020. 352 p. [in Czech]

11. Smetana, B. (1940). Study edition of Bedřich Smetany I. Prodána nevěsta (kritická edice). Praha: Společnost Bedřicha Smetany, 1940. URL:https://encyklopedie.idu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1117:smetana-bedrich&Itemid=108&lang=cs (date of access 10.05.23) [in Czech]

12. Špalková, G. (2022). Diváci z premiéry Prodáné nevěsty Alice Nellis left after the first dějství znechuceně, 28.05.2022. URL: <https://operaplus.cz/divaci-z-premiery-prodane-nevesty-alice-nellis-po-prvnim-dejstvi-znechucene-odchazeli/> (date of access 10.05.23) [in Czech]

*Стаття надійшла до редакції 20.04.2023
Отримано після доопрацювання 22.05.2023
Прийнято до друку 29.05.2023*